

Д.В. Щербатих

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

У статті досліджується сутність та роль фінансової безпеки страхової компанії. Визначені основні напрями підтримки фінансової безпеки страховика. Подано послідовну характеристику збереження необхідного рівня платоспроможності, підтримку фінансової стійкості та ефективного управління фінансовими ресурсами страховика.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансова незалежність, фінансова стійкість, платоспроможність страховика, управління фінансовими ресурсами страховика.

Постановка проблеми. Ситуація перехідного періоду, характерна для України на сьогоднішній момент, визначає специфіку відносин між учасниками страхового ринку України та особливості їх діяльності. Страхові компанії приймають правила гри ринкової економіки, яка передбачає конкуренцію, боротьбу за місце на ринку, тому роль фінансової безпеки страхової діяльності як елемента управління компанією суттєво зростає.

Страхові компанії мають певні особливості, які слід враховувати при оптимізації їхньої фінансової безпеки. Звичайно, для конкретної компанії повинен бути окремий підхід, залежно від видів страхування, які входять до її страхового меню, від зовнішніх та внутрішніх факторів її функціонування та від її короткострокових і довгострокових цілей. Проблемою номер один для будь-якої страхової організації в умовах ринкового середовища є проблема виживання, забезпечення неперервності розвитку та підвищення її фінансової безпеки.

Метою дослідження є виділення основних напрямів, які забезпечують високий рівень підтримки фінансової безпеки страхової компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу дослідженню фундаментальних основ фінансової безпеки на мікрорівні, у тому числі й на рівні страхових компаній, приділяли Н.В. Ткаченко, А.М. Єрмошенко, С.С. Кучерівська, С.М. Ілляшенко, Л.В. Шірянін, І.С. Іванюк, О.О. Шевчук та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Український ринок страхових послуг в даний час відчуває період стагнації, а експерти не очікують відновлення ринку в найближчий час. Зростає ймовірність банкрутства страховиків внаслідок безконтрольного зростання судових витрат, падіння курсу гривні і подорожчання страхових послуг. Якість врегулювання збитків у порівнянні з кризовим періодом 2008 року регулюється більш жорстко, таким чином підвищується ризик добровільної відмови деяких страховиків від ведення бізнесу. Такий стан ринку збільшує рівень невизначеності і кількість загроз при прийнятті управлінських рішень. Таким чином, забезпечення фінансової безпеки стає запорукою успішного функціонування страховиків і збереження позицій в конкурентній боротьбі.

Фінансова безпека розглядається як важлива складова ланка економічної безпеки, і її забезпечення повинно бути нерозривно пов'язане з підтриманням економічної безпеки в цілому. У загальному випадку під економічною безпекою прийнято розуміти певну систему, що забезпечує захист і попереджує різні загрози, спрямовані на дотримання економічних інтересів господарюючого суб'єкта та утримання організації від критичного збитку.

Фінансово безпечна компанія - це компанія, яка виважено і оптимально підходить до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснює їх чіткий контроль, оперативно реагує на будь-які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення без шкоди для загальної діяльності. [1, с.46]

Важливим чинником у забезпеченні фінансової безпеки страхової компанії, як і будь-якого іншого суб'єкта господарювання, є законодавчо закріплений обов'язок інститутів влади

створювати механізми захисту національних фінансово-економічних інтересів і протидіяти впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. [2, с.51]

Економічна безпека - це стан підприємства, при якому забезпечується стабільність його функціонування, фінансову рівновагу і регулярне отримання прибутку, можливість виконання поставлених цілей і завдань, здатність до подальшого розвитку і вдосконалення.

Збереження фінансової безпеки не повинно йти врозріз з цілями системи економічної безпеки в цілому. Слід особливо виділити основні з них:

- забезпечення фінансової незалежності;
- підтримання належного рівня ефективності роботи страхової компанії;
- збереження фінансової стійкості;
- забезпечення ефективного функціонування організаційної системи і регулювання виконання управлінських функцій страховика;
- захист всіх ресурсів і аспектів роботи господарюючого суб'єкта: інформаційних, правових, технологічних та ін.

Характер діяльності страхової організації відповідатиме середовищу, коли страховик реалізовуватиме потрібну даному ринку послугу і при цьому результат його діяльності відповідатиме сподіванням керівництва. Цей стан забезпечується якісним і своєчасним виконанням усіх управлінських функцій: прогнозування, планування, організації, мотивації, координації і контролю, а також відповідним рівнем складових потенціалу: кваліфікації спеціалістів, матеріально-технічної бази, технології страхування тощо. У разі порушення відповідності сподіваний результат не буде досягтися і, відповідно, страхова організація зазнаватиме збитків як матеріальних, так і у вигляді зниження довіри до неї. [3, с.139]

Можна виділити три основні напрямки підтримки фінансової безпеки страховика:

- підтримання фінансової стійкості;
- збереження необхідного рівня платоспроможності;
- ефективне управління фінансовими ресурсами.

Виходячи з того, що фінансова безпека спрямована на забезпечення сталого розвитку підприємства, її необхідно описувати за допомогою певного набору показників (кількісних і якісних). Сукупність даних показників повинна відображати якість управління по кожному з трьох вищеназаних основних напрямків. Для кожного коефіцієнта необхідно визначити порогові значення, виходячи з даних минулих років, а також зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на роботу організацій.

Для визначення рівня фінансової безпеки в першу чергу необхідно оцінювати фінансову безпеку і фінансову стійкість страхової компанії. У цих цілях необхідно використовувати:

1. Показники достатності капіталу, такі як:

- частка власного капіталу в пасив, який визначає загальний рівень фінансової стійкості страхової компанії;
- рівень покриття страхових резервів-нетто власним капіталом, який визначає достатність власного капіталу по відношенню до об'єму прийнятих страховою компанією на себе ризиків, виражених у вигляді страхових резервів-нетто;
- достатність фактичного розміру маржі платоспроможності, який визначає достатність фактичного розміру маржі платоспроможності по відношенню до об'єму прийнятих страховою компанією на себе ризиків;
- рівень боргового навантаження, який оцінює, наскільки істотна частка запозичених грошових коштів та кредитів у власному капіталі.

2. Показники платоспроможності, такі як:

- поточна платоспроможність-нетто, який показує, наскільки перестраховані страхові виплати-нетто покриваються перестрахованими страховими преміями-нетто;
- поточна ліквідність, показує, наскільки страхова компанія може виконувати свої зобов'язання за рахунок реалізації ліквідних активів в зв'язку пред'явлення до неї вимог по всім зобов'язанням.

3. Показники ділової активності, такі як:

- зміна активів за поточний період, який визначає загальну динаміку розвитку бізнесу страхової компанії;
- зміна сукупного об'єму надходжень страхових премій за звітній період, який визначає загальну динаміку розвитку страхових операцій на протязі останніх 12 місяців;
- зміна сукупного розміру страхових резервів у звітному періоді, який визначає загальну динаміку страхової компанії по договорах страхування в періоді який аналізується.

4. Показники збитковості страхових операцій, такі як:

- показник рівня виплат по видам страхування, крім страхування життя, який визначає загальний рівень виплат у відсотках (з участю перестраховиків у виплатах) по відношенню до об'єму зібраних страхових премій за період (без врахування фактів подальшого перестраховування ризиків);
- показник збитковості-нетто, крім страхування життя, який визначає рівень збитковості власних страхових операцій без врахування участі перестраховиків в отриманих преміях та здійснених виплатах;
- показник рівня витрат, який визначає рівень витрат по страховим операціям по відношенню до об'єму зароблених премій за мінусом перестрахових та чим нижчий рівень витрат, тим вище запас стійкості страхової компанії.

5. Показники рентабельності, такі як:

- рентабельність страхової діяльності, крім страхування життя, який визначає відношення прибутку від звичайної діяльності по ризиковим видам страхування до загального об'єму доходів зі страхової, інвестиційної та фінансової діяльності (крім страхування життя) у звітному періоді;
- рентабельність власного капіталу, який визначає відсоток участі прибутку у власному капіталі.

6. Показник достатності інвестицій, такий як:

- рівень покриття інвестиційними активами страхових резервів-нетто, який визначає ступінь розміщення засобів, за рахунок яких покривається зобов'язання страхової компанії, в інвестиційних активах та у вигляді грошових засобів на банківському рахунку та в касі. Сума об'єму інвестиційних активів та грошовий коштів на банківському рахунку та в касі повинна відповідати або перевищувати розмір страхових резервів.

7. Показники оцінки перестрахових операцій, такі як:

- частка перестраховиків в страхових резервах, який визначає ступінь залежності страхової компанії від перестраховиків на певну дату;
- частка страхових премій переданих на перестраховування, крім страхування життя, який визначає частку страхових премій, переданих перестраховикам в період який аналізується та визначає ступінь залежності страхових компаній від перестраховиків.

8. Показники, які корегують загальну бальну оцінку, такі як:

- показник сумарного об'єму ризиків на власному утриманні по десяти договорам страхування з найбільшим власним утриманням, який оцінює ризиковість політики страхової компанії по збереженню страхових ризиків на власному утриманні, ступінь концентрації таких ризиків та потенційну вразливість фінансового положення при необхідності зробити великі виплати;
- частка трьох найбільших перестраховиків в пере страховому портфелі, який показує наскільки концентровані ризики в пере страховому портфелі на одного чи декількох перестраховиків;
- частка перестраховиків з рейтингом в загальній сумі пере страхового портфелю, який показує якість пере страхового портфелю та впевненість у можливості отримання страхового відшкодування по переданим в перестраховування ризикам в зв'язку виникнення обставин або ризиків, які будуть страховими.

На другому етапі забезпечення високого рівня фінансової безпеки необхідно зберігати високий рівень платоспроможності.

Платоспроможність означає безумовну здатність виконати зобов'язання по виплаті страхової суми або страхового відшкодування страхувальникові або застрахованій особі по договорах страхування. Платоспроможність страхової компанії є головним об'єктом контролю з боку державних органів страхового нагляду. Контроль здійснюється шляхом перевірки фінансової звітності й дотримання встановлених показників, що характеризують фінансову стійкість страховиків. Зобов'язання страховика складаються з 2 груп:

- зовнішні зобов'язання (перед страхувальниками, фінансовими установами, перестраховальниками, бюджетом і т.д.);
- внутрішні зобов'язання (перед засновниками, представництвами, філіями, співробітниками). [4, с. 308]

Коли вивчаються показники платоспроможності, мається на увазі, що страхова компанія знаходиться в деякому стійкому середовищі, що при цьому всі інші параметри також відомі і, що особливо важливо, стабільні. Проте страховик бере зобов'язання на майбутнє, керуючись минулим досвідом. Тому найточніше прогнозування не може бути вірним на 100%. Більш того, страховик бере на себе зобов'язання, виконання яких повинно відбутися або через досить великий проміжок часу (при страхуванні на дожиття або пенсійне страхування), або термін і розмір яких невідомі і які визначаються за допомогою теорії ймовірності (страхування від нещасних випадків, автотранспортних засобів і т.п.). Іншими словами, якщо будь-яке інше підприємство знає, коли і скільки йому потрібно платити своїм діловим партнерам, або в якому розмірі і в які терміни воно має погасити кредит та сплатити за ним відсотки, то страховику терміни і розміри своїх зобов'язань перед страхувальниками відомі з вельми великим ступенем допуску.

В умовах ринку страхова організація також активно включена в інвестиційний процес, бере участь у різноманітних фінансово-кредитних відносинах. Отже, вона повинна бути фінансово стійка по відношенню не тільки до страхового ризику, а й до інвестиційних, фінансових та інших ризиків. [5, с.8]

Зобов'язання, пов'язані із страховим ризиком, теоретично повинні виконуватися за рахунок коштів страхового фонду, оскільки розрахунок страхових тарифів базується на принципі рівності зобов'язань (поворотності коштів, призначених на виплати). Однак, враховуючи при розрахунку тарифу страхові фактори, страховик не може з такою ж точністю передбачити вплив ринкових факторів. Внаслідок цього можливі ситуації, коли навіть при бездоганному з технічних позицій розрахунку тарифу страховику знадобляться додаткові кошти для виконання своїх зобов'язань. Наприклад, за рахунок страхових внесків не можуть бути покриті:

- несподіване для страховика значне підвищення збитковості страхової суми (хоча слід зазначити, що деякі страхові компанії формують спеціальний резерв на випадок посилення збитковості);

- зміну ринкової ситуації, яке веде до зниження вартості інвестицій і доходів по них. Відомо, що в країнах з розвинутою економікою страхові організації мають найчастіше негативний результат по страхових операцій, який покривається за рахунок інших видів діяльності. В таких умовах різке зниження інвестиційного доходу може поставити страхові організації в скрутне становище;

- передаючи частину ризиків у перестраховування, первинний страховик потрапляє у певну залежність від перестраховальника.

У всіх цих випадках страховик може гарантувати безумовне виконання своїх зобов'язань тільки власним капіталом. Тобто, власний капітал виступає як додаткова фінансова гарантія фінансової стійкості страховика. Такою гарантією є резерв платоспроможності, який за економічним змістом являє собою вільні від зобов'язань кошти страхової організації.

Тому на етапі оцінки фінансової безпеки слід оцінити достатність фактичного розміру маржі платоспроможності.

За допомогою даного показника визначається, чи достатня скоригована величина власного капіталу для погашення ризиків, прийнятих на себе страховиком. Оптимально, коли даний показник знаходиться в межах інтервалу 100-200%.

На заключному етапі оцінюється якість управління фінансовими потоками страховика. Фінансовий потік являє собою сукупність рухів фінансових ресурсів в рамках певного часового інтервалу, пов'язаних з формуванням і використанням капіталу та отриманням кінцевого результату від його використання.

Основними завданнями аналізу будь-яких фінансових потоків є виявлення причин їх незбалансованості (надлишку або нестачі фінансових ресурсів), а також пошук джерел їх надходження і витрачання. У систему аналізу також можливе включення показників ефективності та ліквідності грошових потоків, а також коефіцієнти варіації і синхронізації позитивного і негативного грошового потоків.

Прийнято вважати, що збереження фінансової безпеки можливо шляхом виконання всього трьох умов:

- рівень оборотного капіталу повинен перевищувати встановлений мінімальний норматив в тому ж періоді;
- власний капітал повинен становити не менше 30% рівня страхових резервів;
- динаміка зміни чистого грошового потоку повинна бути позитивною.

Висновки. Основою фінансової безпеки є перевищення оборотного капіталу над його нормативом, що являє собою запас фінансової стійкості підприємства. Таким чином, знижуються ризики втрати платоспроможності при впливі негативних зовнішніх факторів. Ситуація дефіциту оборотних коштів викликає необхідність коригування бюджету доходів і витрат, інвестиційного плану, пошуку додаткових джерел фінансування, а також зміни планових нормативів.

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки є першочерговим завданням для економічної безпеки організації в цілому, а також для збереження незалежності, прибутковості та фінансової стійкості страховика.

Список використаних джерел:

1. Єрмошенко А.М. Визначення поняття фінансової безпеки страховика та її категорій. /А.М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки № 4, - 2004 р. - с.46
2. Перепечаєнко Ю. Оккупація страху // Бізнес № 8, - 2006 р. - с.51
3. Шевчук О. Оцінка фінансового стану та ефективності діяльності страхових компаній. / О.О. Шевчук // Регіональна економіка № 1, - 2005 р. - с.139
4. Осадець С.С. Страхування: Підручник / Кер. авт. колективу і наук. ред. С.С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – КНЕУ, 2002. - с.308
5. Шірінян Л.В. Фінансова стійкість страхових компаній та шляхи її забезпечення (Електронний ресурс) : автореферат дис. к.е.н.: 08.00.08 // Харків, 2007. с.8

Shcherbatyh D. Areas of ensuring support of financial security insurance company. In this article the nature and role of financial security of the insurance company is investigated. The main areas of support and financial security of the insurer. Consistent characteristic of preserving the required level of solvency support financial stability and effective financial management of the insurer is given.

Key words: financial security, financial independence, financial stability, solvency of the insurer, the insurer's financial management.